

Atomismus v širokém smyslu

Pohlédneme-li na tzv. atomismus jako na metodu, přesněji jednu z metod, nemůžeme mu upřít řadu úspěchů, a to nejen co do rozšíření a jakési přesvědčivosti, nýbrž zejména pokud jde o pracovní výsledky. Nemíním tím tedy žádné učení o nějakých atomech, ale jakousi pracovní hypotézu, že se o čemkoli dozvíme víc, když to „atomizujeme“. Klasičtí řečtí atomisté šli dokonce tak daleko, že „atomizovali“ i bohy, a vykládali, že jsou z jemnějších atomů. Známe ovšem atomismus i v logice (i tento název byl zaveden). Charakteristickým znakem tohoto „atomismu“ v širokém smyslu je přesvědčení jej doprovázející, že vyšší úrovně jakékoli organizace lze vyložit z úrovní nižších (obvykle jde jen o výklad z rovin nejbližší nižších, nikoli rovnou z nejnižších; ostatně zatím nevíme, která rovina je tou „nejnižší“). Jak řečeno, jako jedna z metod může být atomismus považován za zcela legitimní, pokud nepřechází ve jakýsi podivný, pověrečný fundamentalismus (považující tuto metodu za jedinou oprávněnou). Důležité je ovšem vždycky si uvědomovat, že jde o jednu z metod a že jsou i metody obrácené (opačné), které mohou být v příslušných souvislostech neméně legitimní. Tak jako zkoumání, jak je něco „složeno“ resp. z čeho se „skládá“, může přinést platné poznatky, tak může jiné poznatky právě tímto přístupem znesnadnit nebo vůbec ztratit z pozornosti. Výklad vyššího z nižšího má jisté relativní oprávnění, ale neméně oprávněné je hledání toho, co umožňuje a zakládá to, o čem se ustavičně přesvědčujeme, totiž že organický celek je víc než pouhé nahromadění nižších složek. Nikoli proti atomismu, nýbrž vedle atomismu a spolu s atomismem je nutno pěstovat „holismus“ – ostatně už proto, že „atomy“ samy jsou značně komplikovanou, bohatou strukturou, který vykazuje charakter „celku“, tj. integrity, integrovanosti, sjednocenosti. Ani u fotbalu není rozhodující počet a jména hráčů, a ani pro šachovou partii není rozhodující počet a kvalita figur ve hře.

(Písek, 030725-3.)